

Դպրոցական ֆոնդ կայ արդէն:

Գոնէ դրված է նրա հիմքը, չը նախելով զանազան խոչընդոտներին, որոնք յարուցվեցին նրա դէմ:

Որքան մենք գիտենք, մօտ կէս միլիօն բուրլի գումար է հաւաքվել մինչև այսօր, ինչպէս ցոյց է տալիս «Մշակի» մէջ այսօր տպված տեղեթիւնը:

Ընդհանուր դպրոցական ֆոնդ կազմելու համար դա աննշան, չնչին գումար է և բնաւ պատիւ չէ բերում մեր ազգային ինքնագիտակցութեան ու արժանապատուութեան:

Ազգավին տօնեցինք, սկսեալ Նէվայի ավերից մինչև Գանգէսի ավերը հայ գրերի գիււտի 1500-ամեակի և հայ տպագրութեան 400-ամեակի համագագային յօբելեանը, և այդ յօբելեանը յաւերժացնելու սահմանված դպրոցական ֆոնդին նուիրաբերեցինք միայն կէս միլիօն, այն ևս մեծ մասը դոյացած կտակներից և այս կամ այն հաստատութեան յատկացումներից: Ամբողջ ազգի մէջ չեղաւ մի փառաւոր ժեստ կատարող անձն, ամբողջ ազգի մէջ չը գտնվեց մեր միլիօնատէրերից մէկը, որ միանգամից գոնէ 100,000 ռ. նուիրէր այդ վեհ և մեծ նպատակի համար:

Այդ բաւական չէ, մենք աշխատեցինք նոյն իսկ ջլատել, անդամալուծել հանգանակութեան գործը մեր ներքին երկպառակութիւններով, անսեղի և անժամանակ ծրագիրներով:

Բայց այնու ամենայնիւ դպրոցական ֆոնդի հիմքը դրված է:

Գործը սկսված է և, ինչպէս ասում են ֆրանսիացիները, գործի սկիզբը— գործի կէսն է:

Մի անգամ որ հիմքը դրված է, նա կարող է հետզհետէ զարգանալ, աճել, որովհետև կը լինեն այսուհետև ևս կտակներ, նուիրաբերութիւններ և ժամանակի ընթացքում դպրոցական ֆոնդը կաճէ, կուռճանայ և վերջ ի վերջոյ կաթիլներից կը կազմվեն վտակներ, գետեր:

Հարկաւոր է այժմ կազմակերպել գործը, լաւ և առողջ հիմքերի վրա դնել նրան:

Էջմիածինը, ուր կենտրոնացած է դպրոցական ֆոնդը, միայն աւանդապահ է: Նա չէ կարող ինքը վարել գործը և պէտք ունի ժողովրդի աջակցութեան, քանի որ գործն ևս խորապէս ժողովրդական է:

Ամենից առաջ պէտք է մշակվի և հաստատվի ֆօնդի կանօնադրութիւնը: Այդ կանօնադրութեան ծրագիրը պէտք է մշակվի և խմբագրվի ձեռնհաս անձերից կազմված մի մասնաժողովի կողմից, նախագահութեամբ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսից կարգված սինօզի անդամներից մէկի և առաջարկվի մամուլի ու թեմական տեսուչների քննութեան և ապա, վերջնականապէս խմբագրվելով, հաստատվի կաթողիկոսի կողմից: Ֆօնդի պահպանութեան, շահագործման եղանակի և նրա գործադրութեան պաշտօնը պէտք է յանձնվի մի յատուկ յանձնաժողովի, որի անդամներ պէտք է լինեն ամեն մի թեմի ժողովրդի կողմից ընտրված երկու ներկայացուցիչներ: Իսկ եթէ դպրոցական ֆօնդը լինելու է համագագային, նաև՝ թիւրքիայի և Պարսկաստանի հայութեան ազգային վարչութիւնների ներկայացուցիչները: Այդ յանձնաժողովը, նախագահութեամբ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի կամ նրա ներկայացուցչի, տարեկան երկու անգամ կը գումարվի Էջմիածնում և կը տնօրինէ բոլոր գործերը, յանձնելով գործադրութիւնը մի մնայուն բիւրօյի, կից սինօզին, կամ իրան՝ սինօզին:

Մենք ընդգծեցինք կանօնադրութեան էական կէտերը, զանց առնելով մանրամասնութիւնները:

Մենք կամեցանք շեշտել այն հանգամանքը, որ դպրոցական ֆօնդի վարումը, տնօրէնութիւնը պէտք է կատարվի ժողովրդի ներկայացուցիչների ձեռքով, որպէս զի գործը լինի արդիւնաւէտ և նպատակայարմար:

Հ. Առաքելեան